

HISTORIA OPETTAA TIEDON TUOTTAMISEN MONINAISUUDESTA - TARKASTELUSSA UUDEN-SEELANNIN KOLONISAATIO

Tiedosta ja tietämisestä puhutaan nykyään paljon. On kilpailevia tietoja, valetietoja, misinformaatiota ja disinformaatiota. Vaikka näiden ilmiöiden näkyvyys korostuu nykyisessä mediakentässä, moninaisia tietoja on levinnyt pitkin historiaa. Tämä näkyi jo esimerkiksi 1830-luvulla, kun Britanniassa keskusteltiin Uuden-Seelannin kolonisoimisesta, mistä saa perspektiiviä myös nykypäivään.

Sanotaan, että nykyään eletään tietoyhteiskunnassa. Internet on täynnä tietoa, joka on periaatteessa lähes kenen tahansa hyppysissä, jos hänellä on pääsy tietokoneelle tai älylaitteelle. Älypuhelin myötä yhä useammilla on mahdollisuus selvittää pieni laite taskusta kaivamalla, mitä jossain maapallon toisella puolen tapahtuu juuri parhaillaan.

On kuitenkin myös selvää, että tällainen ideaalitalanne tiedon saavuttamisesta ei ole aivan todellisuutta. Siinä missä nykyään on saavutettavissa runsaasti pätevää, perusteltua ja tutkittua tietoa, on myös yhä enemmän kaikkea muuta. Tiedon etsijältä vaaditaan paljon.

Kaikki tämä tiedon runsaus ja moninaisuus nykyään voi tuntua ylitsevuotavalta. Miten tästä tiedon runsaudesta olisi mahdollista

saada kiinni? Miten voidaan pyrkiä ymmärtämään tähän liittyviä tärkeitä kysymyksiä: Mitä tiedetään? Miten tiedetään? Miksi joku muu sanoo tietävänsä jotain aivan päinvastaista kuin itse tiedän?

Historiantutkijana katson, että toisinaan on hyvä ottaa askel taaksepäin. Historian kautta nykypäivänä polttavia kysymyksiä tiedosta voidaan lähestyä vähän etäämmältä, mikä voi auttaa käsittelemään myös nykyistä elämänmenoa. Tämä on yksi asia, johon alana nykyään runsaasti keskusteltu tiedonhistoria pyrkii.

Tietämisen tutkimiseksi olen itse väitöskirjatutkimuksessani katsonut ajallisesti ja maantieteellisesti kauas: 1830-luvun Uuteen-Seelantiin. Tuohon aikaan Britanniassa yllättävän monet henkilöt sanoivat tietävänsä paljonkin näistä saarista maapallon toisella

puolen. Näin oli siitäkin huolimatta, että vain ani harva eurooppalainen oli tuolloin vierailut Uudessa-Seelannissa, ja edestakainen kirjeenvaihto Britannian ja Oseanian saarten välillä saattoi kestää yli vuoden.

Britanniassa esitetyt tiedot, jotka koskivat Uutta-Seelantia, liittyivät pääasiassa siirtomaapolitiikkaan ja mahdollisuuksiin kolonisoida nuo saaret. Poliittisen luonteensa takia väitteet, joita eri osapuolet esittivät julkisesti varmoina tietoina, olivat kuitenkin toisinaan keskenään täysin ristiriitaisia. Yhtäläisyydet nykyisiin ”vaihtoehtoihin” tietoihin eivät siis ole kovinkaan kaukaa haettuja.

TIETÄMINEN MAAPALLON TOISELTA PUOLELTA 1800-LUVULLA

Se, mitä nykyään kutsutaan Uudeksi-Seelanniksi, on saariryhmä hieman alle 2 000 kilometriä kaakkoon Australian rannikosta. Noin 1300-luvulta lähtien saaria asuttivat moninaisten lintujen lisäksi polynesianainen väestö, jota eurooppalaisten saapumisen jälkeen on alettu kutsua maoreiksi.

Maorin kielellä saarista käytetään nimeä Aotearoa, mikä tarkoittaa pitkän valkoisen pilven maata. Tämä nimi sekä nimitys maorit ovat kuitenkin uudempaa perua. Ennen eurooppalaisten saapumista maoreilla ei ollut tarvetta keksiä yhteistä nimitystä koko saariryhmälle tai kaikki maorit kattavalle väestölle.

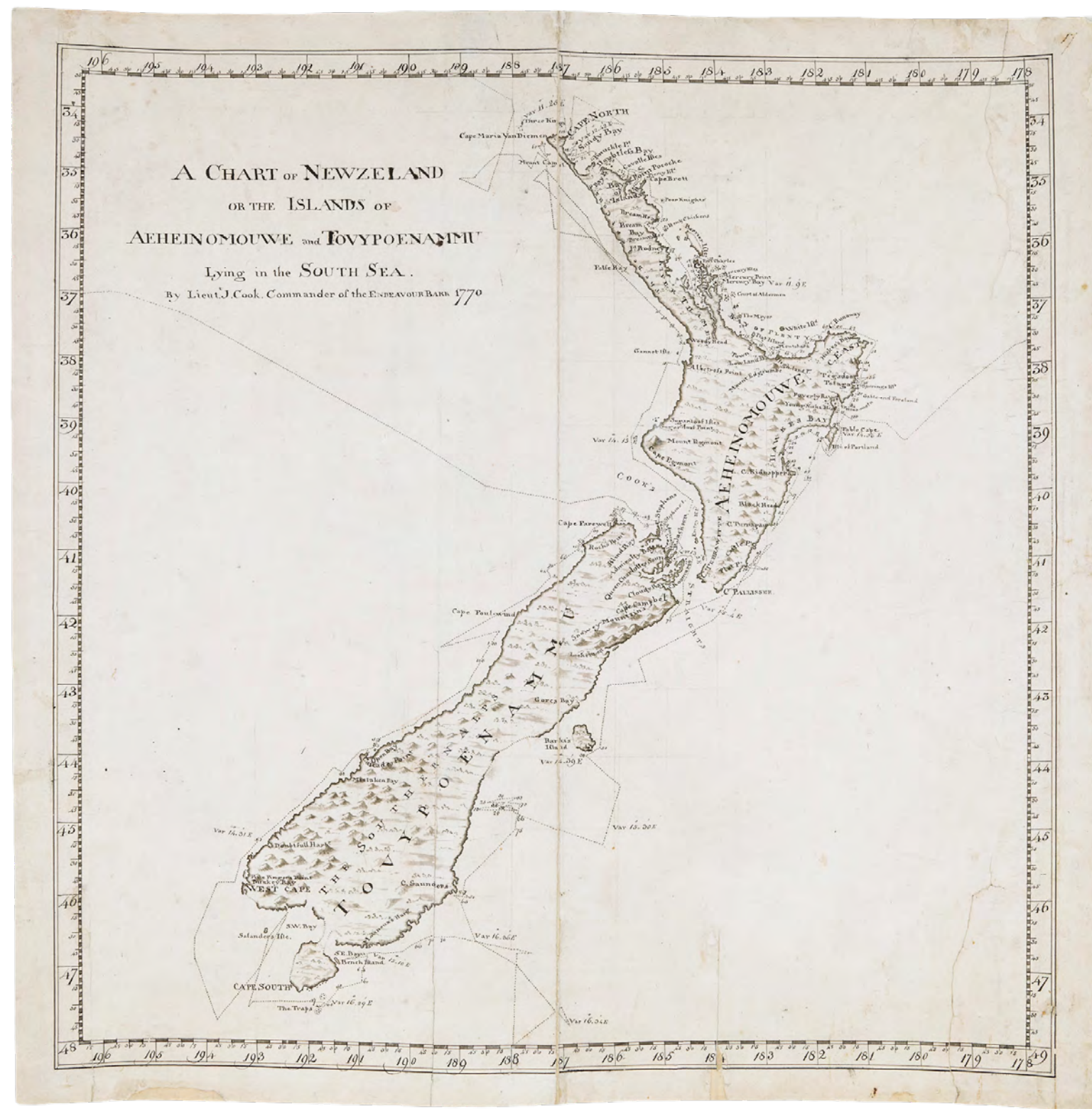
Nuo saaret ja maorit kansana eivät olleet tuttuja kovinkaan monelle eurooppalaiselle ennen 1800-lukua. Silti erilaiset poliittiset toimijat 1800-luvun Britanniassa väittivät tietävänsä Uudesta-Seelannista varmoja asioita. Saariin liittyneiden poliittisten väitelyiden taustalla olivat hajanaiset tiedonrippeet, joita Britanniaan alkoi vähitellen saapua.

Ensimmäisinä eurooppalaisina Uuden-Seelannin saaret näki hollantilainen merenkulkija **Abel Tasman** miehistöineen 1600-luvulla. Suurempaa huomiota Euroopassa saaret saivat kuitenkin, kun **James Cook** kartoitti ne maailmanympärysmatkoillaan 1770-luvulla ja välitti havaintojaan takaisin pohjoiselle pallonpuoliskolle.

Silti kiinnostus saariin oli 1800-luvun alun Euroopassa vielä vähäistä. Britannian alaisuudessa Australiaan perustettiin useita siirtokuntia, joten imperiumin hallinnossa ei juuri ollut halua kuluttaa rahaa muiden siirtokuntien perustamiseen. Lisäksi yleisesti Afrikan ja Aasian tutkiminen sai useimmilta Euroopan valtioilta enemmän huomiota kuin Tyynenmeren alue.

HENGELLINEN JA KAUPALLINEN KIINNOSTUS VETÄNEINÄ VOIMINA

Oli kuitenkin muutamia ryhmittymiä, jotka löysivät Uudesta-Seelannista merkittävän kiinnostuksen kohteen. Eurooppalaiset lähetys-

Kapteeni James Cook laati vuosina 1769–70 kartan, jota pidettiin pitkään yhtenä tarkimmista Uuden-Seelannin kartoista.

New Zealand Associationin pyrkimys perustaa siirtokunta oli ristiriidassa lähetyseurojen yleiseen näkemykseen, että kolonisoiminen oli alkuperäiskansoille haitallista.

työntekijät etenivät usein imperiumien rajoja nopeammin uusille alueille.

Erytisesti 1700-luvun lopulta lähtien Britannian protestanttiset lähetyseurat suuntasivat työtänsä merten takaisille alueille, joilta lähetystyöntekijät ajattelivat löytävänsä runsaasti käännytettäviä ja ”pelastettavia” sieluja (Thorne 1999, 23–27, 44–47). Samat pyrkimykset vetivät lähetyseuroja perustamaan lähetyssasemia myös Uuteen-Seelantiin vain muutamia vuosikymmeniä James Cookin matkojen jälkeen.

Myös kaupalliset tavoitteet vetivät eurooppalaisia maapallon toiselle puolen. Varhaisimpia Cookin jäljillä Uuteen-Seelantiin saapuneita merenkulkijoita olivat valaan- ja hylkeenpyytäjät, joita saapui 1700-luvun lopulta lähtien. Lisäksi erinäisiä kauppalaivoja pysähtyi saarille ostamaan maoreilta ruokaa, puutavaraa ja muuta merimatkoilla tarvittua sekä Australiassa myytäväksi suunniteltua materiaalia (Ballantyne 2012, 126–138).

Varhainen kaupallinen toiminta antoi vihiä siitä, että saarista voisi olla enemmänkin taloudellista hyötyä. Niinpä Britanniassa

kokeiltiin useamman kerran perustaa maakomppanioita, joiden tarkoitus oli luoda Uuteen-Seelantiin siirtokunta. Näiden tarkoitus oli tienata ostamalla maoreilta halvalla maata ja myymällä sitä edelleen siirtolaisille kalliimmalla.

Varhaisimmat kolonisaatiosuunnitelmat kariutuivat täsmällisten tietojen puutteen kolonisoitavasta alueesta. Vuonna 1837 perustettu maakomppania New Zealand Association aloitti kuitenkin heti perustamisensa jälkeen voimakkaan vaikuttamiskampanjan Britannian hallinnon suuntaan. Sen tavoitteena oli saada virallista tukea suunnitelmilleen.

Eri ryhmien keskenään risteävät intressit Uuden-Seelannin suhteen johtivat törmäyskursille 1830-luvun lopulla. New Zealand Associationin pyrkimys perustaa siirtokunta oli ristiriidassa lähetyseurojen yleiseen näkemykseen, että kolonisoiminen oli alkuperäiskansoille haitallista.

Nykyinen ajattelu on huomattavan erilaisista kuin tuon ajan Britanniassa. Nykyään voidaan helposti tunnistaa, että myös lähetystyö

oli koloniaalista toimintaa. Siinäkin eurooppalaisia arvoja ja toimintatapoja vietiin voimalla muille kansoille huomioimatta näiden kulttuuria. Kuitenkin 1800-luvulla kolonisoiminen nähtiin nimenomaan siirtolaisten asettumisena asumaan uusille merentakaisille alueille.

KETKÄ ARGUMENTOIVAT JA MITÄ

Yksi ryhmä siis pyrki Uuden-Seelannin kolonisaatioon ja toinen vastusti sitä. Näin päädyttiin tilanteeseen, jossa sekä julkisesti että Britannian hallinnon suuntaan esitettiin suoraa argumentointia siitä, mitä brittien tuli tehdä Uudessa-Seelannissa.

Koska Britannian alaisuudessa olleet institutiot tarvitsivat hallinnon luvan ja tuen toimiakseen merten takaisilla alueilla, erityisesti hallinnon suuntaan argumentoiminen oli tärkeää. Jotta argumentit vaikuttivat mahdollisimman vakuuttavilta, niiden tueksi esitettiin runsaasti ainakin näennäistä todistusaineistoa ja silminnäkiälausuntoja.

New Zealand Associationin johtohahmo **Edward Gibbon Wakefield** ja sihteeri **John Ward** väittivät tienneensä, että maorit halusivat lisää kauppaa eurooppalaisten kanssa ja eurooppalaista sivistystä itselleen. Wakefield ja Ward esittivät julkaisuissaan saarilla käyneiden brittimatkailijoiden lausuntoja ja väittivät näiden osoittavan, että kaupan käynti ja yleinen kanssakäyminen juuri brit-

tien kanssa oli jo sivistänyt maoreja. Niinpä vastaavaa sanottiin tarvittavan lisää sekä maorien että Britannian hyödyksi. Tämä olisi heidän mukaansa onnistunut juuri New Zealand Associationin suunnittelemalla kolonisaatiolla (*The British Colonization of New Zealand* 1837).

Vastapuolellakin oli omat lähteiden avulla esitetyt argumenttinsa. Lähetyseurat saivat kolonisaation vastustamiseensa tukea, kun Britannian parlamentin alahuoneen nimitämä komitea esitti, että kolonisoiminen oli yleisesti ottaen haitallista alkuperäiskansoille. Sen sijaan vain lähetystyön välittämän (eurooppalaisen) sivistyksen väitettiin olleen hyväksi alkuperäiskansoille.

Komitea oli nimitetty vuonna 1835 selvittämään britti-imperiumin alueella eläneiden alkuperäiskansojen hyvinvointia. Tuohon aikaan niin sanottu humanitaarinen ajattelu Britanniassa herätti huolta tällaisten kansojen tilasta. Vaikka Uusi-Seelanti ei vielä kuulunut Britannian alaisuuteen, myös maorit otettiin komitean käsittelyyn. Komitea korosti erityisesti huolta siirtolaisten aiheuttamista väkivaltaisuuksista Uudessa-Seelannissa.

Huolensa perustelemiseksi he esittivät raportissaan runsaasti yksityiskohtaisia kuvauksia maorien kärsimistä vääryyksistä. Komitean mukaan kuitenkin pohjimmiltaan ainoa oikea tapa sivistää mitään Euroopan ulkopuolisia kansoja oli lähetystyö (*Report*

from the Select Committee on Aborigines, British Settlements 1837).

Kuten Wakefieldin ja Wardin tapauksessa, nämäkin argumentit olivat tiiviisti yhteydessä väitteitä esittäneiden henkilöiden taustoihin. Komitean johdossa olleella **Thomas Fowell Buxtonilla** ja monilla muilla sen jäsenillä oli nimittäin vahvat yhteydet lähetysseuroihin (Laidlaw 2004).

Yhteistä näillä vastakkaisilla brittinäkökulmilla oli se, että niissä nostettiin saarista ja erityisesti maoreista tietäminen keskeiseksi. Sekä kolonisoinnin puolesta että sitä vastaan esitettiin argumentteja siitä, että oma toimintamalli olisi ollut hyväksi maoreille. Risteävät näkökulmat johtivat siihen, että eri ryhmät levittivät omien suunnitelmien sa korostamiseksi keskenään erilaisia tietoja siitä, millaista Uudessa-Seelannissa oli ja mitä siellä tuli tehdä.

Argumenttiensa erilaisuudesta ja tavoitteitensa vastakkaisuudesta huolimatta väittelyn molemmat osapuolet esittivät näkökulmansa todisteiden avulla ja näin olleen esittivät perustaneensa suunnitelmansa nimenomaan varmaan tietoon – siitäkin huolimatta, etteivät he olleet koskaan käyneetkään Uuden-Seelannin saarilla. Niinpä merkittäväksi ilmiöksi muodostui niin sanotusti kaukaa tietäminen eli väitettyä tietoa esittäneiden henkilöiden mahdollisuus väittää tietävänsä jotain itselle vieraasta ja maantieteellisesti kaukaisesta aiheesta (Keighren, Withers ja Bell 2015, 72–73).

TIETO LIIKKUVANA JA MUOKKAUTUVANA ILMIÖNÄ

Mitä yhteyttä tällä Uuden-Seelannin tietämisellä Britanniasta käsin 1800-luvun alussa voi nähdä olevan nykyisen tietotulvan ja kilpailuvien tietämisen tapojen kanssa? Käsittelemässäni tapauksessa sekä tietämisen aihe että pääasiassa kirjeisiin ja mannerten välillä seilanneiden laivojen liikkumiseen pohjautuneet tietämisen perusteet olivat varsin kaukana nykymaailmasta.

Tavat, joilla väitteitä voitiin esittää tietoina, eivät kuitenkaan olleet jyrkästi erilaisia kuin mitä nykypäivänä kohdataan. Samalla myös tavat, joilla eri näkökulmista voitiin yhtä aikaa esittää keskenään ristiriitaisia ja näennäisesti tietona näyttäytyneitä väitteitä, eivät ole nykymaailmassa täysin vieraita. Näitä tapoja tarvitsee ymmärtää, jotta voi ymmärtää tietämistä yleisesti.

Yksi nykyäänkin julkisuudessa usein esillä oleva ilmiö näennäisen tiedon tuottamisessa on todisteiden valikoiminen (englanniksi *cherry picking*). Valikoimalla tarjolla olevista todisteista vain omaan argumenttiinsa sopivat osat ja esittämällä ne omien ajatusten satueksi voidaan samasta lähdeaineistosta koota hyvinkin erilaisia sisältöjä. Tämä on osa moninaisten ja monimutkaisten tiedonkulun verkostojen toimintaa.

Sen lisäksi että valikoimalla voidaan tuottaa erilaisia tietoja, valikoituihin todisteisiin vetoamalla on nykymaailmassa myös puo-

Britit ja maorit kohtaavat Pakanaen kylässä. Vuodelta 1827 oleva teos on Augustus Earlen tekemä.

lustauduttu, kun on levinnyt julkisesti yritykselle tai ihmiselle itselleen epämieluisia tietoja. Esimerkiksi huomioni heräsi, kun vuonna 2021 Facebookin perustaja **Mark Zuckerberg** puolustautui syytöksiltä, joiden mukaan hänen sosiaalisen median alustansa levitti tietoisesti haitallista sisältöä, vetoamalla syytösten taustalla olleiden lähteiden valikoituun luonteeseen (katso esimerkiksi Feiner 2021).

Uudesta-Seelannista ja maoreista levitettyjen tietojen tapauksessa Wakefieldin ja Buxtonin johtamien ryhmien valikoivuus tiedon tuottamisessa oli erityisen näkyvää – ainakin näin jälkikäteen katsottuna, kun on helpompi tarkastella laajoja lähdeaineistoja rinnakkain kuin tapahtuma-aikana. Vertaamalla ryhmien argumenttiensa esittämiseksi laatimia julkaisuja ja Uudesta-Seelannista peräisin olleita tekstejä, joihin eri osapuolet

Lähetystyötä tukeneet osapuolet saattoivat vedota lähetyseurojen vieraana Englannissa asti käyneiden maorien valmiuteen omaksua englantilaisia tapoja ja vaatteita.

viittaavat todisteinaan, valikoivuus käy hyvin selväksi. Lähteistä löydettiin niin kolonisaa-tion tueksi kuin sitä vastaan hyödynnettäväksi sopineita otteita.

Lähetystyötä tukeneet osapuolet saattoivat vedota lähetyseurojen vieraana Englannissa asti käyneiden maorien valmiuteen omaksua englantilaisia tapoja ja vaatteita. Tämä nähtiin tuolloin nimenomaan merkinä kehityksestä ja osoituksena maorien kyvystä ja halukkuudesta muuttua eurooppalaisemmiksi. Niin sanottu kehitys nähtiin täysin eurooppalaisesta näkökulmasta. Samalla lähteisiin vedonneet jättivät mainitsematta kaikki ne tapaukset, joissa kyseiset maorit hylkäsivät Englannista saamansa vaatteet ja tapansa takaisin kotiinsa saavuttuaan.

Vastaavasti kolonisaation tueksi viitattiin Uudessa-Seelannissa toimineen brittilähetystyöntekijän **William Yaten** kirjoitukseen. Hänen mukaansa sotaisina pidetyt maorit olivat muuttuneet rauhanomaisemmiksi kanssakäymisessään lähetystyöntekijöiden kanssa.

Tämä esitettiin New Zealand Associationin teksteissä merkinä siitä, että maorit muuttuivat sivistyneemmiksi ja yhä valmiimmiksi ottamaan brittisiirtolaisia vastaan saarillensa. Samassa kuitenkin jätettiin mainitsematta Yatelta siirtolaisten joukossa mahdollista huolta herättänyt huomio, että maorit kyllä edelleen hankkivat itselleen aseita sotia varten.

Lähteiden valikointi ei kuitenkaan ollut selvästi näkyvissä 1800-luvun lukijoille. Läheskään kaikki Uudesta-Seelannista peräisin olleet tekstit eivät olleet helposti saatavilla, ja Uusi-Seelanti oli täysin vieras paikka ylivoimaisesti suurimmalle osalle eurooppalaisista. Siksi esitettyjen argumenttien yleisö saattoi vakuuttua kummasta tahansa näkökulmasta, jotka näyttivät lähteiden avulla todistetuilta.

Lähteiden valikointi oli varmasti ainakin osittain tarkoituksenmukaista, jotta eri osapuolet saivat omat suunnitelmansa perusteltua. Tätä ei kuitenkaan pidä katsoa ainoastaan kyynisesti tahallisenä petoksellisuutena.

Wakefieldin ja Buxtonin henkilökohtaisen kirjeenvaihdon perusteella he myös itse uskoivat asiaansa. Niinpä heidän valikointinsa johtui ainakin osittain siitä, miten he itse aidosti tulkitsivat lukemansa lähteet.

Mahdollisuus lähteiden valikointiin on merkittävää, ja se on esimerkki moninaisten tietojen liikkumisen laajemmasta ilmiöstä. Keskeistä ilmiössä on, että tieto, väitteet ja uskomukset eivät liiku itsestään, vaan ne tarvitsevat liikuttajia.

Olivat nämä liikuttajat sitten ihmisiä, kirjeitä tai nykyään internetiin kirjoitettuja tekstejä tietoja välittävien lähteiden täytyy liikkua ja olla jotenkin saatavilla, jotta lähteet voidaan valikoida uuden väitetyn tiedon esittämistä varten. Siksi on hyödyllistä hahmottaa eri yhteyksiä ja verkostoja, joissa tieto liikkuu. Tämä liittyy luonnollisesti tapauksiin, joissa tietoa pyritään perustelemaan jotenkin. Nykyään kiertävät täysin perustelemattomat ”tiedot” ovat oma lukunsa.

MISTÄ TIETÄMINEN MUODOSTUU?

Niin nykyään kuin 1800-luvun Uuden-Seelannin tapauksessa on helppo nähdä, että eri henkilöt voivat pitää eri lähteitä pätevinä ja uskottavina. Nykyään joku voi luottaa tutkijoihin, toinen tiettyihin sosiaalisen median kanaviin, ja 1800-luvun Britanniassa keskeinen lähde Uudesta-Seelannista olivat silminnäköinä toimineet lähetystyöntekijät.

Se ketä uskotaan ja ketä pidetään auktoriteettina, vaikuttaa paljon siihen, millaiseksi tieto muodostuu. Jotta voidaan ymmärtää, mitä jonkin esitetyn tiedon taustalla on, täytyy siis tuntea lähteet, joista se on peräisin.

Tämän lisäksi on otettava huomioon, että tieto ei liiku muuttumattomana. Tiedon liikkuessa sitä rakennetaan ja hahmotetaan aina uudelleen. Esimerkiksi valikoitujen ja auktoriteettina nähtyjen lähteiden käyttäminen uuden tiedon tuottamiseen on siis luovaa. Siinä luodaan uutta tietoa muun muassa aiempaa tulkitsemalla, hyväksymällä tai hylkäämällä.

Esimerkiksi korona-aikana monista mediaa seuranneista maallikoista kehittyi oman elämänsä epidemiologeja. Harvalla oli kuitenkaan riittävää lääketieteen tai biokemian koulutusta taudin riittävään ymmärtämiseen. Siksi kaikki ymmärsivät asian parhaansa mukaan oman taustansa pohjalta – ja todennäköisesti hieman eri tavoin. Näin eri ihmiset loivat itselleen oman ymmärryksensä ja omien kokemustensa perusteella tiedot vaikeasta asiasta.

Tämä luovuus tiedon välittymisessä ihmiseltä toiselle merkitsee sitä, että tiedon lähteiden tuntemisen lisäksi on tarpeellista ymmärtää yksityiskohtaisemmin tavat, joilla tieto suodattuu lähteestä sen vastaanottajalle. Nämä prosessit korostuvat entisestään, kun tieto liikkuu verkostoissa monien pykälien kautta, kuten tapahtui esimerkiksi

eri välikäsien myötä Uudesta-Seelannista Lontooseen 1800-luvulla. Siksi käsittelemäni tapaus osoittaa erityisen hyvin tiedon muuttumisen ja suodattumisen merkityksen.

KENEN ÄÄNI, KENEN TIETO

Lähteiden valikoiminen, luova tiedon tuottaminen ja tiedon suodattuminen pitkin verkostoja merkitsivät, että 1830-luvun Britanniaassa tosiaan levisi keskenään hyvin erilaisia väitteitä siitä, mikä olisi ollut paras ta sekä maoreille että britti-imperiumille. Tämä merkitsi kilpailua siitä, mitä Britannian siirtomaapolitiikassa haluttiin tehtävän. Mutta samalla se merkitsi sitä, että tietyt äänet nousivat muiden yläpuolelle.

Eri ihmisten esittäminä tiedot saivat myös uusia merkityksiä. Lähetystyöntekijät näyttäytyivät tärkeinä tiedonlähteinä sekä Wakefieldin että Buxtonin argumentoinnissa. Se ei silti tarkoittanut, että lähetystyön edut olisivat olleet aina päällimmäisinä.

Buxton, hänen komiteansa ja lähetysseurat ajoivat lähetyksen etua, mutta Wakefield käytti lähetystyöntekijöitä vain sopivina tiedonlähteinä. Hänen ja New Zealand Associationin argumentit ajoivat sen sijaan siirtolaisten ja samalla maakomppanian itsensä etuja. Toisin kuin Buxtonin komitea, Wakefield kumppaneineen esimerkiksi viittasi runsaasti myös maorien kanssa jo käytyyn kauppaan osoituksena Uuden-See-

lannin kolonisoimisen kaupallisista mahdollisuuksista.

Väitettyjä tietoja tarkasteltaessa on siis hyvä yrittää pitää mielessä, kenellä on tai oli ketunhantä kainalossaan. Erot Buxtonin ja Wakefieldin välittämien tietojen sisällöissä ja alkuperässä antavat viitettä siitä, mitä oman tiedon levittämisellä tavoiteltiin. Samalla se osoittaa, että tietoa voitiin soveltaa eri näkökulmiin sopiviksi.

Yksi ääni, joka sen sijaan hukkuu kaiken brittitiedonvälityksen alle, kuului itse maoreille. Tarkemmin ottaen tämäkään ei ollut yksi ääni, vaan noin 70 000–90 000 maorin joukko ääniä (Pool ja Kukutai 2011).

Buxtonin komitea ohitti maorien omat näkökulmat lähes kokonaan, vaikka se esitti ajavansa maorien etua. Wakefield puolestaan hyödynsi maoreilta peräisin olleita kirjoja osoittaakseen, että maorit halusivat kolonisaatiota. Tätä ei jälleen pidä ottaa liian yksinselitteisenä lähteenä, vaan muutaman maorin muutamasta kirjeestä valikoitujen otteiden käyttäminen antoi hyvin yksipuolisen kuvan siitä, mitä maorit yleisemmin saattoivat haluta.

Lisäksi tuohon aikaan vain hyvin harva maori oli vielä opetellut kirjoittamaan. Niinpä lähes kaikki maoreilta peräisin ollut teksti oli lähetystyöntekijöiden kirjaamaa ja heidän kauttaan suodattunutta. Tiedonkulun verkostojen välityksellä maorien omat tarkoitukset hiipuivat näkyvistä. Kuten tutki-

Yksi ääni, joka hukkuu kaiken brittitiedonvälityksen alle, kuului itse maoreille.

ja **Tony Ballantyne** on todennut, maoreilta peräisin ollut tieto karkasi heidän hallinnastaan (Ballantyne 2016). Olivat tiedon lähteet mitä tahansa, kuka tietoa esittää, on siis merkityksellistä.

TIETOA ENNEN JA NYKYÄÄN

Tietämisen tutkiminen historiassa voi tuoda esille keskeisiä ilmiöitä siitä, mitä tietäminen on. Käsittelemässäni tapauksessa 1800-luvulla aikalaisille ei ollut selkeästi näkyvissä koko kuva Uudesta-Seelannista liikkuneista erilaisista tiedoista. Vastaavasti nykyään erilaisten kuplien tai tiedon valtavan määrän vuoksi saattaa olla vaikeaa nähdä metsää puilta.

Tietäminen on valtavan monimutkainen ilmiö. Monet tiedon ominaisuudet valikoinnista sen liikkumiseen ja tiedon näkökulmaisuuteen voivat etäämmältä tarkasteltuna vaikuttaa jopa itsestään selviltä. Mutta samalla ne unohtuvat helposti esimerkiksi mediaa luettaessa.

Niinpä ihmiset nykyään tuottavat Wakefieldin ja Buxtonin tavoin aikansa keskeisistä ilmiöistä omia tietojaan omista näkökulmistaan ja omaksi edukseen. Tämä saatetaan tehdä jopa täysin vilpittömästi – kuten Wakefieldin ja Buxtonin tapauksissa. Siksi tiedon moninaisuuden tiedostaminen ja tutkiminen ovat tärkeitä askelia nykymailman tiedon moninaisuuden kanssa elämiseen.

Yhtenä selkeänä oppina tapauksesta voidaan ottaa nykyään runsaasti – ja syystä – toivotettu tarve lähdekriittisyydelle. Koska lähteitä voitiin soveltaa tiedon luovaan tuottamiseen, pelkkä pätevän oloisiin lähteisiin viittaaminen ei riitä tekemään tiedosta pätevää. Esitetyn tiedon arvioimiseksi olisi hyvä ymmärtää, mistä tieto on peräisin.

Mikko Myllyntausta on filosofian tohtori, jonka väitöskirja tarkastettiin Turun yliopistossa lokakuussa 2022.

LÄHTEET

- Ballantyne, Tony 2012. *Webs of Empire. Locating New Zealand's Colonial Past*. Vancouver: UBC Press.
- Ballantyne, Tony 2016. *Moving Texts and 'Humane Sentiment'. Materiality, mobility and the emotions of imperial humanitarianism*. *Journal of Colonialism and Colonial History*, 17 (1).
- Feiner, Lauren 2021. *Facebook whistleblower. The company knows it's harming people and the buck stops with Zuckerberg*. CNBC 5.10.2021. <https://www.cnbc.com/2021/10/05/facebook-whistleblower-testifies-before-senate-committee.html>. Viitattu: 18.1.2023
- Keighren, Innes M., Charles W. J. Withers ja Bill Bell 2015. *Travels into Print. Exploration, Writing, and Publishing*

with John Murray, 1773–1859. Chicago and London: The University of Chicago Press.

Laidlaw, Zoë 2004. 'Aunt Anna's Report'. The Buxton Women and the Aborigines Select Committee, 1835–37. The Journal of Imperial and Commonwealth History 32 (2), 1–28.

Pool, Ian ja Tahu Kukutai 2002. Taupori Māori. Māori population change. Te Ara - Encyclopedia of New Zealand 2011. <https://teara.govt.nz/en/taupori-maori-maori-population-change/page-1>. Viitattu: 1.12.2022.

Report from the Select Committee on Aborigines, British Settlements; with the Minutes of Evidence, Appendix and Index. Ordered, by the House of Commons, to be Printed, 26 June 1837.

The British Colonization of New Zealand; Being an account of the principles, objects, and plans of the New Zealand Association; together with particulars concerning the position, extent, soil, and climate, natural productions, and native inhabitants of New Zealand. With charts and illustrations 1837. Kirjoittanut Edward Gibbon Wakefield ja John Ward Published for the New Zealand Association. London: John W. Parker, West Strand.

Thorne, Susan 1999. Congregational Missions and the Making of an Imperial Culture in Nineteenth-Century England. Stanford, Kalifornia: Stanford University Press.